

QK1
.N6204
1861

FORHANDLINGER

I

CCF

VIDENSKABS-SELSKABET

I CHRISTIANIA

AAR 1861.

MED EN LITHOGRAPHERET PLADE.

Mo. Bot. Garden,
1895.

Christiania 1862.

Trykt i Brøgger & Christie's Bogtrykkeri.

I Commission hos Jac. Dybwad.

Bemærkninger over Crangoninerne med Beskrivelse over to nye norske Arter.

Allerede Milne-Edwards fandt det fornødent i Familien Carides (Salicoques) at oprette for Slægten Crangon Fabr. en egen Underafdeling (Tribus) under Benævnelser „Crangoniens.“ Senere ere flere nærstaaende Former blevne bekjendte, hvilke med Crangon bleve af Dana sammenfattede som en Underfamilie, Crangoninæ, som tilligemed Lysmatinæ og Gnathophyllinæ sammensætte hans under den store Caridegruppe henhørende Familie Crangonidæ.

Crangoninerne (Crangoninæ Dana), hvad enten man betragter dem som en Underfamilie eller en egen Familie, ere væsentlig nordiske Former — man kjender ingen Arter fra de tropiske Have —, der ere udbredte fra Middelhavet af indtil det høieste Norden. Her, i det arctiske Havbælte, optræde de almindelig ogsaa i et saa stort Antal af Individuer, at de væsentlig bidrage til Ernæringen af mange større Havdyr, saasom Fiske og Sæl-hunde.

Man kjender hidtil, saavidt mig bekjendt, af denne Gruppe kun 15 Arter. Hertil har jeg dog nylig (Beretning om en zoologisk Reise ved Kysten af Romsdals Amt i Nyt Magazin f. Naturv. 11 B. 1861 p. 8) føiet en ny Art, *Crangon norvegicus*, og i nærværende Meddelelse skal jeg levere Beskrivelse over en anden, ligeledes ny Art, *C. echinulatus*, hvorved Antallet af de bekjendte Arter stiger til 17.

Oversigt af de hidtil bekjendte Crangoniner.

Genus: Crangon Fabr.

1. *C. vulgaris* Fabr.

Ved de brittiske Øer, Frankrigs Vestkyst, i hele Nordsjøen og langt ind i Østersøen, almindelig langs Norges Syd- og Vestkyst, hvor jeg har forfulgt den nordlig indtil Øxfjord i Finmarken (hvor den dog er sjelden og af ringe Størrelse). Sydlig er den udbredt til Middelhavet (i M. Edwards's Hist. nat. des Crust. anføres den ikke som middelhavsk, jeg fandt

den imidlertid i Aaret 1851 ved Triest). Fra Grønland kjendes den ikke; men, mærkeligt nok, skal den ikke alene efter Stimpson, forekomme ved Nordamericas Østkyst (Fundy-bay), men endog, efter Dana, ved Californien og Oregon.

2. *C. maculosus*, H. Rathke.

I det sorte Hav ved Krim.

3. *C. fasciatus* Risso.

I Middelhavet og ved Englands Sydkyst.

4. *C. boreas* (Cancer) Phipps.

Almindelig ved Finmarken og Nordland, sjelden længere sydlig indtil Bergen, men naaer ikke de britiske Kyster. Nordlig er den udbredt til Spitsbergen, Grønland, Polarøerne, Nordamericas Østkyst, Ruslands Nordkyst og Kamtschatka. Den er altsaa circumpolar.

5. *C. salebrosus*, Owen.

En ved Kamtschatka forekommende Form, som meget ligner *C. boreas* og maaskee kun er en Varietet af denne.

6. *C. nanus*, Krøyer.

I Kattegattet, ved Norges Syd- og Vestkyst nordlig indtil Christiansund.

7. *C. munitus*, Dana.

Ved Pugets Sund, Oregon.

8. *C. echinulatus*, Sars.

Ved Norges Vestkyst (Manger ved Bergen).

9. *C. sculptus*, Bell.

Ved Sydkysten af England.

10. *C. trispinosus* (Pontophilus) Hailstone.

Ved Englands Sydkyst.

11. *C. bispinosus* (Pontophilus) Hailstone.

Ved Englands Sydkyst.

Genus. Paracrangon Dana.

1. *P. echinatus*, Dana.

Ved Pugets Sund, Oregon.

Genus. *Argis* Krøyer (*Nectocrangon* Brandt).1. *A. lar* (Crangon) Owen.

Ved Grønland og Kamtschatka, altsaa circumpolar.

Genus. *Pontophilus* Leach, Sars.1. *P. spinosus* Leach.

Rundt om de britiske Øer, ved Syd- og Vestkysten af Norge fra Christiania indtil Christiansund.

2. *P. norvegicus*, Sars.

Ved Norges Syd- og Vestkyst fra Christiania indtil Christiansund.

3. *P. cataphractus* (Cancer) Olivi (*Egeon loricatus* Risso).

I Middelhavet.

Genus. *Sabinea* Owen.1. *S. septemcarinata* (Crangon) Sab.

Ved Grønland, Spitsbergen, Norges Nordkyst (hyppig) og sydlig indtil Bergen (hvor den dog er yderst sjelden).

Det største Antal af Crangonin-Arter, nemlig 6 (af hvilke dog *C. bispinosus* og *C. trispinosus* ere meget ufuldstændigt bekjendte og den sidste maaskee endog neppe forskjellig fra *C. vulgaris*) var hidtil kjendt fra de saa vel granskede britiske Kyster; men Norges endnu kun lidet undersøgte Kyst stiller sig dog allerede nu i denne Henseende gunstigere, idet her forefindes 7 vel bestemte Arter. Aarsagen til denne paafaldende Rigdom maa vel for en Deel søges deri, at Norges nordlige Kyst strækker sig et Stykke ind i det arctiske Havbælte, hvorved der til de oprindelige boreale endnu kommer et Par arctiske Arter, nemlig *Crangon boreas* og *Sabinea septemcarinata*.

I den korte Anmeldelse l. c. om min *Crangon norvegicus* har jeg bemærket Følgende: „Ved Undersøgelsen af denne Arts Gjeller, stødte jeg paa et Forhold, som afviger fra hvad der finder Sted hos de typiske Crangoner, f. Ex. *C. vulgaris* Fabr. Gjellernes Antal er nemlig hos *C. norvegicus* sex Par, hvilke, som

„sædvanligt, tiltage i Størrelse forfra bagtil, og desuden er der
 „paa andet Par Maxillarfødder 1 Par rudimentære Gjeller, hvilke
 „kun ere lidet mindre end første Par egentlige Gjeller. Efter
 „dette Forhold, som ogsaa ganske ligedant, efter mine Under-
 „søgelser, finder Sted hos *C. spinosus* Leach, som jeg allerede
 „for endeel Aar siden har fundet ved vore Kyster, skulde begge
 „disse Arter, ifølge de af Krøyer (Naturh. Tidsskr. 1842, 4 B.
 „p. 268) opstillede Characterer, henføres til Slægten *Sabinea*
 „Owen; men herimod strider det igjen, at andet Fodpar er for-
 „synet med Saxe (chelæ), som aldeles mangle hos denne Slægt,
 „idet sidste Led her er simpelt og ender stumpet tilrundet. Enten
 „maa derfor disse 2 Arter danne en ny Slægt midt imellem *Sa-*
 „*binea* og *Crangon*, hvilken sidste kun har 5 Par Gjeller og tillige
 „mangler den rudimentære Gjelle paa andet Par Maxillarfødder,
 „eller ogsaa tilligemed *Sabinea septemcarinata* igjen forenes med
 „*Crangon* til en eneste Slægt, hvis Characterer da maatte ud-
 „vides endeel for ogsaa at kunne omfatte hine Arter.“ — Senere
 har jeg undersøgt *Crangon cataphractus* (Cancer) *Olivi* (*Egeon*
loricatus *Risso*), som jeg har taget i talrige Exemplarer ved
 Neapel paa 10—50 Favnes Dyb og derover. Denne Art, som i
 sit Ydre (de meget korte øverste Antenner, det næsten rudimen-
 tære, i Enden afstumpede eller bueformig indskaarne Pandehorn —
 „rostrum nullum“ *Risso* — og de smaa Øine) afviger temmelig
 meget fra de øvrige *Crangoner*, besidder ligeledes 6 Par Gjeller
 og paa andet Par Maxillarfødder 1 Par rudimentære Gjeller, der
 ikke ere meget mindre end det første Par egentlige Gjeller, kort-
 stemmer i denne Henseende fuldkommen overeens med hine 2
 Arter. Da saaledes de 3 omhandlede Arter vise sig afvigende
 fra de øvrige *Crangoner* i en saa væsentlig Character som Gjel-
 lerne, tør det vel være rigtigst at afsondre dem fra disse som en
 egen Slægt, for hvilken Leach's Navn *Pontophilus* igjen kunde
 optages. Under dette Navn havde nemlig Leach adskilt fra
Crangon de Arter, hos hvilke de yderste Kjævefødders sidste
 Led er dobbelt saa langt som det foregaaende og andet Fodpar
 ikke meget mere end halvt saa langt som første. Denne saaledes

paa ganske uvæsentlige Characterer eller alene paa forskjellige Dimensioner af de samme Organer, ikke paa nogen different Dannelse af disse, beroende Slægt er derfor heller ikke bleven antagen af Milne-Edwards eller senere Forfattere.

Slægten *Pontophilus*, saaledes som jeg nu foreslaaer den gjenoprettet, kan, i Overeensstemmelse med de af Krøyer (l. c. p. 267) valgte Kjendemærker for de andre Slægter af Crangonin-gruppen i Korthed characteriseres paa følgende Maade:

Genus. *Pontophilus* Leach, Sars.

Rostrum frontale brevissimum. Oculi liberi, divergentes, crassi. Paria branchiarum sex, rudimentarisqve præterea pedis maxillaris secundi branchia. Secundum pedum par brevissimum, tenuissimum, chelis armatum. Pedes quarti quintiqve paris acuminati, gressorii:

Pontophilus norvegicus Sars.

Crangon norvegicus Sars, Beretn. om en zool. Reise i Romsdals Amt i Nyt Magaz. f. Naturv. 1861, 11 B. p. 8.

Rostrum frontale lanceolatum, setis plumosis marginatum, ad basin utrinqve aculeo parvo conico munitum. Carinæ scuti dorsalis quinque longitudinales, parum elevatae, quarum media et laterales superiores distinctiores, laterales inferiores brevissimæ postice evanidæ. In carina media adsunt aculei tres majores (et antice duo minimi), utrinqve in laterali superiore duo, in laterali inferiore unicus. Margo anterior scuti dorsalis utrinqve aculeis duobus fere æqualibus munitus. Annuli quinque abdominis anteriores læves, sextus dorso carinis duabus longitudinalibus parallelis præditus, septimus in anteriore parte dorsi canaliculatus. — Antennæ interiores longitudine scutum dorsale ferme æqvantes; pedunculus flagellis brevior, flagellum exterius maris interiore crassius, feminae tenuius. Appendix antennarum exteriorum foliiformis ubiqve fere æqve lata, pedunculo (quarta ferme parte) longior, margine anteriore ante spinam anguli anterioris externi porrecto. Pedes maxillares tertii paris longi (longe ante appen-

dicem antennarum exteriorum foliiformem seu fere æqve longe ac antennæ interiores porrecti), hirsutissimi, articulo ultimo penultimo plus quam sesqui longiore, secundo duos ultimos longitudine æqvante. Primum pedum par quartam longitudinis animalis partem superans, margine exteriori articuli quarti aculeo terminali valido armato. Secundum pedum par tenuissimum, dimidiam vel sesquiterciam longitudinis primi paris partem æqvans; digitis tenuibus, longitudine palmam æqvantibus, apice ungvibus duobus prædita: altero validiore, curvato, tertiam partem longitudinis digitorum æqvante, altero minore, in digito mobili curvato, in immobili recto. Appendix caudalis elongata, acuminata, aculeis lateralibus utrinque tribus minimis unicoque validiore utrinque ad basin apicis conico-acuminati instructa. Lamina interior pedum abdominalium secundi paris apud marem appendicibus duabus linearibus prædita, quarum exterior major, dimidiam partem longitudinis laminæ vix æqvans, apice aculeis munito 18 longis, uno latere serratis. Sextum pedum abdominalium par lamina natatoria exteriori breviori latioreque apice arcuato pone angulum posticum exteriorem aculeis duobus parvis munitum protenso. — Longitudo corporis 2—2½ pollices (45—65^{mm}), antennæ externæ longitudinem corporis ferme æqvantes, internæ brevissimæ. Color dorsi maculis majoribus minoribusque rubro-fuscis aut ferrugineis, interdum etiam punctis luteo-albidis, ventris pallidus.

Pontophilus norvegicus blev af mig allerede for mange Aars siden opdaget ved Florøen, senere fandt jeg den ved Manger, Christiansund og i Bundefjorden ved Christiania, overalt sjældent paa 30—60 Favnes Dyb, dyndet Grund.

Den adskiller sig fra den meget lignende *P. spinosus* Leach ved Følgende:

- 1) I de 5, svage (hos *P. spinosus* stærkere og mere markerede) Kjæle dannende Længderækker af Tænder eller Torne paa Rygskjoldet er der: i den midterste 3 større Torne og foran den forreste af disse 2 meget smaa Torne, den ene tæt bag den anden, ganske ligesom hos *P. spinosus*; i den øverste

laterale Kjøl 2 (hos *P. spinosus* 3) og i den nederste laterale kun 1 (hos *P. spinosus* 2).

- 2) De ydre Antenners bladdannede Vedhæng er et godt Stykke (omtrent $\frac{1}{4}$ af dets Længde) længere end Skaftet (hos *P. spinosus* er det af lige Længde med dette).
- 3) Pandehornet er smalere, mere lancetdannet, og de laterale Torne ved dets Basis mindre end hos *P. spinosus*.
- 4) Det sidste Led af de yderste Kjævefødder er lidt over $1\frac{1}{2}$ Gang saa langt som det næstsidste (hos *P. spinosus* er det mere end dobbelt saa langt).
- 5) Den større Klo paa den ubevægelige Finger af andet Fodpar er omtrent $\frac{1}{3}$ af Fingerens Længde (hos *P. spinosus* halvt saa lang eller endog lidt mere).
- 6) Bagkroppens fjerde Ring viser intet Spor til den paa Rygfladen af samme hos *P. spinosus* forekommende „obtuse Kjøl“ (Bell), ligesaa lidt som af den paa Rygfladen af femte Ring hos denne Art saa markerede „triangulære Depression,“ som paa Siderne begrændses af to fortil noget convergerende skarpe Kjøle.
- 7) Det større eller yderste af de 2 linieformige Vedhæng paa den indre Svømmeplade af andet Par Bugfødder hos Hannen er neppe af Pladens halve Længde og paa Enden besat med 18 lange, paa den ene Side saugtaggede Torne (hos *P. spinosus* er det $\frac{2}{3}$ af Pladens Længde og paa Enden besat med kun 8 eller 9 korte, glatte Torne).
- 8) Endelig er Farven ogsaa noget forskjellig, hvorom det Nærmere findes angivet i Beskrivelsen af begge Arter.

2. *Pontophilus spinosus* Leach, charact. emend.

Crangon spinosus Bell, History of British stalk-eyed Crustacea p. 261 fig.

Crangon spinosus Sars, Beretn. om en zool. Reise i Romsdals Amt, Nyt Magaz. f. Naturv. 1861, 11 B. p. 7.

Rostrum frontale basi latiore fere subtrigonale, utrinque aculeo validiore munitum. Carinæ scuti dorsalis quinque longitudi-

nales distinctissimæ. In carina media adsunt aculei tres majores (et antice duo minimi), in lateralibus superioribus tres, in lateralibus inferioribus duo. Annuli tres abdominis anteriores læves, quartus dorso carina longitudinali media obtusa subobsoleta, quintus carinis duabus validis postice divergentibus, sextus carinis duabus parallelis præditus, septimus in anteriore parte canaliculatus. Appendix antennarum exteriorum foliiformis longitudine pedunculum æqvans, spina anguli anterioris externi ante marginem anteriorem porrecta. Articulus ultimus pedum maxillarum tertii paris penultimo plus quam duplo longior. Ungvis major digiti immobilis secundi pedum paris dimidiam partem longitudinis digiti æqvans vel paululum superans. Lamina interior paris pedum abdominalium secundi apud marem appendicibus duabus linearibus prædita, quarum exterior major, duas tertias partes longitudinis laminæ æqvans, apice aculeis munito 8—9 brevioribus, lævibus, Cætera ut in *P. norvegico*. Longitudo corporis $1\frac{1}{2}$ " (40^{mm}). Color supra ferrugineus aut cinereo-fuscus maculis paucis magnis albidis (1—2 in scuto dorsali, 1 in medio abdomine et 1 in appendicibus caudalibus).

Pontophilus spinosus, tilforn kun kjendt ved de brittiske Øer, er af mig allerede for endeel Aar siden funden i Bundefjorden ved Christiania, senere af A. Boeck ved Farsund, af Danielssen ved Molde og af mig ved Christiansund, hvor den overalt forekommer temmelig sjeldent paa 50—60 Favnes Dyb, dyndet Grund.

3. *Crangon echinulatus* Sars, nov. spec.

Rostrum frontale lanceolatum, læve, setis haud marginatum. Carinæ scuti dorsalis septem longitudinales, quarum quinque bene distinctæ, lateralis utrinque superior solummodo postice obvia, brevissima, antice evanida, lateralis media subflexuosa. In carina media adsunt aculei tres majores (anticeque unicus minutus), in laterali superiore quatuor, primus tertiusque ceteris minores, in laterali media sex fere æqvales, in laterali inferiore tres, secundus ceteris major. Margo anterior scuti dorsalis utrinque aculeis munitus duobus, altero minore ad angulum externum

oculi, altero multo majore ad angulum scuti inferiorem. Annulli duo abdominis anteriores laeves, tres sequentes, carina longitudinali in medio dorso praediti, in tertio subobsoleta, in quarto quinque valida, quintus etiam aculeo minuto utrinque ad latera dorsi, sextus carinis ornatus duabus longitudinalibus subparallelis, antice paulo divergentibus, aculeoque laterali utrinque minuto. Antennae interiores scuto dorsali subbreviores, pedunculus earum flagellis brevior. Antennae exteriores longitudinem corporis superantes; appendix earum foliiformis antice multo arctior quam postice, pedunculo fere duplo longior, spina anguli anterioris externi longe ante marginem anteriorem porrecta. Pedes maxillares tertii paris longiusculi, ante appendicem antennarum exteriorum foliiformem porrecti, hirsutissimi, articulo ultimo penultimo aequi longiore, secundo illos junctos vix aequante. Primum pedum par quartam longitudinis animalis partem superans, margine terminali exteriori articuli quarti serie longitudinali aculeorum quinque armato. Secundum pedum par primo non multo (circ. $\frac{1}{4}$) brevius duploque tenuius, hirsutissimum, palma digitis quater brevior, digitis aequalibus apice ungue minuto praedito. Appendix caudalis elongata, acuminata, aculeis utrinque tribus minimis unicoque validiore utrinque ad basin apicis conico-acuminato instructa. Lamina natatoria exterior sexti pedum abdominalium paris interiore brevior latiorque, angulo postico externo aculeo munito pone marginem posteriorem truncatum seu perparum arcuatum haud porrecto. Longitudo corporis $1\frac{5}{16}$ " (35^{mm}). Color cinereus, dorso maculis fusciscentibus e lineis numerosis undulatis a centro communi radiantibus compositis.

Af denne megæt disticte Art har jeg kun fundet et eneste Individ, som var en ægbærende Hun og blev optagen i Bundkraben ved Manger fra 50—60 Favnes Dyb, dyndet Grund.

Den 1ste November. Almindeligt Møde.

Hr. Caspari omhandlede de forskjellige Betegnelser af den saakaldte Regula fidei hos Kirkefædrene.
